

ÜLIÕPILASTE LEHT

Nr 7. ☒ detš. ☒ II. aastahäik ☒ 1915.

GEORG ZIRK'I TRÜKK

::

TARTUS.

Sisu :

	Lhk.
1. Rahva sekka! V. Reiman.	169
2. Eesti üliõpilaste ja vilistlaste üleüldise Nimekirja arvustikulised kokkuvõtted (järgneb). V. Ernits.	174
3. Üliõpilaste maja ja köök. H. Rägo.	182

Kirjandus.

4. Rahvaküsimus I. B. Linde.	185
Järelmärkus. V. Ernits.	189

Üliõpilasorganisatsioonid.

5. MEÜS 1914/15. a. A. R.	190
6. Piduõhtu rahvaviiside korjamise hääks. J. K.-T.	192

Väikesed teated.	193
--------------------------	-----

Toimetusele saadetud kirjad.

BA uueasta õnnesoovide üleskutse (päämõtted).	195
BA aruanne I. XI. 1914 — 31. X. 1915.	195
BA usaldusmeeste nimekiri.	199

ÜLIÕPILASTE LEHT.

Eesti edumeeliste üliõpilaste häälekandja.

No 7. Riigiraamatukogu Detsember.. 1915.

No S 7571

Rahva sekka!

Pikale veniv sõda ei päri meie rahvalt üksi kallid vereohvrid, ei too ainult rasket ainelist kahju, vaid paneb ka meie vaimulise liikumise tarretama.

Selle liikumise kandjad olid peamiselt meie seltsid ja ühiselulised asutused.

Juba linnades, kuhu ikka rohkem haridust ja ärkvust kogub, märkame mõõna. Pääle mõne näitemängu ja lauluõhtu rauged iga püüdk. Hulga tööjõu lahkumine tegevasse sõjaväkke, rõhutud meeleolu, kartus lähema tuleviku pärast on endise rõõmsa tegevuse halvanud. Sõjaaegsed kitsendused andsid viimase uimastava hoobi. Vähemalt vabandatakse kohutavat tardumist, et midagi ei tohtivat ega saavat ette võtta.

Mida halvem ei pea lugu veel l a u s a l m a a l olema!

Siin põevad üleüldised ja hariduslikud ettevõtted alalist tööjõudude põuda. Enam koolitatud ja püüdlikum noorsugu põgeneb maaelust ja otsib linnadest „kergemat põlve“. Jääjatel on kõik silmakarvad tööd täis, et minijate auku täita ja hädatarvilikkude ülesannete kallal iga minutit ja viimast üdi kulutada. Üleüldiste asjade õhutajaid ja edendajaid neist suurt ei saa, olgu paremal puhul kaasakiskujaid ja tagantõukajaid. Lausa maa vaimulise ja ühiselulise liikumise hingeks olid vähesed idealistid, kes väikest palka ja rasket tööd kodurahva keskel kallimaks pidasid, kui võõrast „kullamaad“, ehk keda väeteenistuse hirm mõned aastad kodu küljes kinni hoidis: küllaintelligents, kooliõpetajad, vallakirjutajad. Aegapidi lausale maale valguv ülikooliharidus puges säduses ettekirjutatud ametikohuste konnakarbi-kesesse ega hooli üleüldisusest. Ainult paari õpetajat, üht tohtrit ja üht loomaarsti teaksime nimetada, kell alles meeles seisab, kust nad on tulnud ja mida neilt need ootavad, kelle

liha ja veri nad on. Muidu lasus terve avalik töö lausal maale nende õlgadel, kell kõige vähem aega ja kõige rohkem tööd oli jagatud.

Mis meie kooliõpetajad ja vallakirjutajad rahvaharidustöös ja ühistegevuses õieti tähendasid, seda tunneme kõige selgemalt ja valusamalt nüüd, kui meil neid enam ei ole. Pääle väheste erandite on sõda nad meilt viinud; uued, pääletulijad teist ja kolmandat korda meilt viinud; tühi, sügav auk on järele jäänud. Elu soigub, avaliku elu hing on meilt lahkunud.

Alles seisavad maaseltsid jalul. Aga mitte uue, juurevoolava jõu varal, vaid vana, harjunud kombe toel. Kannatliku paberi pääl seisavad nad veel, eluavaldusi oleme neist harva võinud märgata. Kuna varem ajalõhete veerud maaseltside ja -ettevõtete sõnumitega ja kuulutustega olid täidetud, ei kuulda sest nüüd enam kihku ega kähku. Liikumine on tardunud. Ei ole enam tegijaid, puuduvad elu õhutajad. Et sest viimaks surmauni ei teki! Ehk kui neid pärastpoole uinakust läheme äratama, kas see ülesraputamine meil üle jõu ei käi? Mõistlikum oleks juba praegu, kus ikka sugu elusoojust tunda, seda elu hoida ja sedagi võrd kosutada, et ta rasked sõjaajad suudaks üle talve kiratseda, kunni uus kevade ligineb.

Kes peab seda ülesannet oma pääle võtma?

Muidugi kõige esmalt lausa maa elanikud ise. Veel liigub meie külatänavas keskealisi ja vanemaid mehi. Vanasti, kui nad noored olid, „käisid“ nad ka „seltsis“. Sest on küll kaua, kaua mööda veerenud, aga mitte nii kaua, et nad seda enam ei jaksaks meele tuletada, et nad ei suudaks uuesti soojaks minna ja nõuks võtta: Lähme jälle seltsi ja ajame asju, kunni nooremad koju pööravad. Neist loodame oma seltsielu alalhoidjaid paremateks päevadeks.

Aga mis koosolekutel pakkuda? Teha saab küll vähe. See on õige. Olud keelavad. Kuid kõnelda? Kes seda keelab? Välised takistused võidame ära. Kui aga kindlaste tahame ja kangeste püüame. Aga kust kõnelejaid võtta?

Kui vanad väsivad ja keskiga üksipäini ei jaks, vaadatakse nooremate otsa ja pannakse nemad asklit ajama. Muidugi jõu ja vilumise kohaselt.

Meie ülikoolide kasvandikud on senni sõjast kõige vähem puudutatud. Riik ja rahvas tarvitab õpetatud töölisi kibedasti ja valitsus teeb hästi, kui ta nende jõudsat ettevalmistust kammitsasse ei pane. Kui vanemaid arstiteadlasi maha arvame, kes aga ka sõjaväljal ehk haigemajades oma teadmisi ja oskamisi võivad täiendada, on võrdlemisi vähe

iseäralikkudel põhjastel pidanud ülikooli-õppimist katkestama. Nii jääb meile ikka õige suur hulk noori inimesi ülikoolide teaduserinnale kosuma, keda maailmasõda ei sega. Neile tahaksime teist käiku kuumalt hinge pääle panna: Tulge rahva sekka; tulge lausale maale; tulge külasse!

Lähineval jõuluvaheajal tulevad nad ju muidugi ja iseene-
sest, aga ärge tulge tühjal. Vana hää viis nõuab külaleiva ühestoomist. Tulge kõnelema, äratama, oma noore hingega soojendama, kus seisak ähvardab, uni laugele langemas, külm elu hävitamas.

Esimesel karskuseaunal, kevadel 1914, sai rahvas oma õp-
pivat noortsugu suuremal arvul näha; võis kõnetoolilt kuulda, mis aated, mõtted, püüded nende keskel liiguvad; võttis tuld tulest. Kõigil, külalistel ja külaliste vastuvõtjatel, on kaunis mä-
lestus järele jäänud.

Aga miks ainult mälestus, mis pikapääle siiski kahvatab?

Miks ei aja kaunis mälestus lugu uuesti ilmsiks tegema, tekkivaid sidemeid kõvemini sõlmima?

Pühad lähinevad.

Meie ootame Teid.

Mis Teie toote ja kõnedes pakute, seda otsustab igaühe
õpiaine, selgemad teadmised, korjatud osavused. Mitmekesised nagu ettevalmistused ülikooli kuuldesaalis on meie tarvidused hariduse-, raamatukogu-, muusika-, karskuse-, põllumeesteseltsides.

Ei teeks ka viga, kui ikka kaks ühes tuleksid, nagu vanal ajal viisiks, nii kui meile vanavara korjamise päivist meele tuleb. Teine täiendaks, vahel õiendaks ka teist. Ja meie vastuvõt-
likkus lausal maal on otse põhjatu. Vaimulikkudel koosolekul tel saadetakse mõnikord 10—12 kõnelejat ülesse ja rahvahulga ei väsi tundide kaupa kuulamast ja tähelepanemast.

T ä n u l i k u d kuulajad ootavad Teid.

Siiski ärgu arvaku noored, et nemad rohkem andjad on kui meie, ehk et nende aja ja jõu kulutus tasuta jääb.

Pakkugu noored meile omi teadmisi ja näidaku omi oska-
misi, meie näitame neile pinda, kust terviseline mullalõhn neile vastu voolab. Siit, maast ja mullast, läheb imelik eluvõim ja elutung välja, mis Anthaiosele maadlemises ikka uut jõudu juure
tõi, nii sagedaste kui tema käega maamakeste külge ulatas puu-
tuma. Lahutage meie noorsugu mullapinnast ja võõrutage ta rahvast, siis saab tema aganaks, mida elutuuled iga nelja ilma-
kaare poole laiali puhuvad.

Ja veel midagi.

Ärgu noored arvaku, et nad meid aga aina õpetavad. Kas nad ka ise ei õpi viimaks rohkemgi?

Meie rahvale ei ole loomulikku kõneandi jagatud, nagu naabritele idas ja lõunas. Meie oleme oma mõtte- ja tundeilmaga sissepoole pöördud. Meie pelgame iseenese avaldust. Meie ei ilmuta nii kergesti, mis vaimus ja hingepõhjas liigub. Ei saagi ilmutada. Sest meie oleme arglikud, tagasihoidlikud, kohmakad vahel ja kohmetanud; põhjakülmas on keel ja kõne nagu kangeks jäänud. Iseäranis valus on see nähtus nooresoo keskel, kes võõras õhus õpib, võõras keeles on sunnitud ennast avaldama. Peab ta korraga seda emakeeli katsuma, siis kogeleb ja komberdab ta enam, kui et ta kõneleb. Siis on „vaene“ ja „harimata“ emakeel süüdi, kellel need ja need sõnad ja käändud puuduvat! Meil tuleb nõnda ülikoolidest iga aasta kümneid, ei mitukümmet noort inimest välja, kes õieti keeletumad on, ei oska kõnelda ega julge kõnet pidada, kellest ka iial suleliigutajat ei saa. Nad teevad, nagu üks võõras kõnekään ütleb, hädast vouruse, poevad omade otsekoheste ametikohuste kitsasse ringi ja avalik elu ja seltskond pühkigu suu puhtaks, kes noorest inimesest lootis töötajat ja tuge sirguvat. Meil on nõnda sadandeid s u r n u d haritud jõudusid. Kes ei usu, mõtelgu meie seltside ja pidude pääle. Kui sääli kõnelejat vaja, siis otsi neid kas tulega. Viimaks peab mõni siunatud kirikuõpetaja ikka kõnetooli astuma. Haritud töötajate ja vilunud kõnemeeste puudus on nii suur, et otse kisendab.

Nii ei tohi see edasi minna, kui meie rahvas ei pea kängu jääma.

See on selge.

Niisama selge aga on, et asi ei parane, kui parandamist mitte juba ülikoolis ei alata.

Ülikool ei ole ju mitte üksi ettevalmistuse ajaks eksamite vastu, vaid just elu vastu. Non scholae, sed vitae discimus. Kuidas aga valmimise elule, kui meie seks kätt ega jalga, suud ega sulge ei liiguta, ei harjuta, tööle ei pane? Iga liige, mida hoolega ei tarvitata, jääb kangeks, nõrgaks, läheb „pahaks“, „kuraks“. Noormees, kes ülikooli ajal ei raatsinud ehk ei viitsinud avalikku kõnetooli astuda, ei julge seda hiljemini tervel elueal. Raisatud õpiaeg ei pööra iial tagasi ega paika auku.

Koolis, kõige hiljemini ülikoolis, ärgaku siis püüd emakeeles mõelda, mitte ainult igapäiseid asju, ja emakeeli mõtteid, tundeid, avaldada. Ei oleks see sugugi ilmaaegne, üleliigne vaev, mis ehk koguni õpiainest kõrvale tõmbaks. See ihuks

tähtsalt abinõusid teaduslikule tööle. Nagu meie vanu keeli õpime, et harjuksime järjekindlalt, karvapäält, loogiliselt mõtlema ja mõtteid kindlasti, selgelt ja läbipaistvalt, kuid siiski meeldivas, kaunis kujus avaldama — vanade keelte sisulisest hinnast meie siin ei kõnele — nii saaks iga teadus-aine ümbermõtlemine ja avaldamine selles keeles, milles kord tahame oma elutööd toimetada, proovikiviks, kas aine meile tuttav ja sula on. Sula, tõesti sulav ja pehme nagu metall valamisel, on aine meil alles siis, kui teda oskame sellesse vormi valada ja temale selle kuju anda, mida meile emakeel pakub. Selleks on kõnepidamine üliõplaspõlves sündsam ja otsarbekohasem ettevalmistumine, ei mitte üksi väikeses ringis, o m a s seltsis, vaid just avaramalt, laiemas ruumis suurema hulga kuulajate ja — arvustajate ees. Kui kuulajad ka sõnadegagi ei tule arvustama ja vigu kätte näitama, küll kõneleja nende arvustamisest aru saab ja seda valusamini tunneb. Et jälle targa Seneca õpetust meele algatada: Homines dum docent, discunt. Iga ülesastumine kasvatab iseteadvust, päästab keelepaelad lahtisemaks ja täiendab ettekannet. Hingelisest soojusest ja enese vaimu värskendamisest veel kõnelemata. Ja on juba üliõplaspõlves rada rahva sekka leitud ja sagedamini käidud, siis ei kasva hiljemini sinna enam rohtu.

Kuidas üliõplaste kõneteekondi nõnda toime seada ja juhtida, et kestev korraldus meie rahvahariduses välja kasvaks, seks võiksim teiste väikeste põhjarahvaste käest õppida, kus sell viisil viljakat ja õnnistusrikast „rahvalalgustamise“ tööd on tehtud ja praegu tehakse. Aga juba enne kui meie üliõplastesel-side ühine laialine ja raske korraldus nagisedes hakkab liikuma, pangem käed külge ja teeme järsku asjaga hakatust. Hakatust juba kohe eelseisval jõuluajal. Säält haridusvõitluse väljalt leiame rahva keskel oma enese äranägemisel rohkem tundmist ja tarkust, kui võõrsilt laenatud eeskujult ja loetud raamatust.

Aga lõpku sõnad, sest nüüd tulevad — t e o d :

Kes läeb meiltä sõdaje?

Kas läeb isä või läeb poega?

Kas iäeb emä või läeb tütar?

Sõtta läheb noorem poega,

Kõege noorem, kõege nopsem,

Kõige viimem, kõige viksem.

Kui ta aga läheb?

V. Reiman.

Eesti üliõpilaste ja vilistlaste üleüldise Nimekirja arvustikulised kokkuvõtted. ¹⁾

1. Arv. 1915 õpiaasta algul oli eestlasi 607 mees- ja 23 naisvilistlast, 698 mees- ja 132 naisüliõpilast.

Meie vilistlaste arvu kohta on see minu teada esimene kokkuvõte üleüldse, ja sellena omast kohast huvitav. Nähtavasti ei ole kogu meie rahvuslikust ärkamisajast alates mitte rohkem inimesi meil omastanud akadeemilise hariduse, kui meil praegu on üliõpilasi. Kui keskmiseks õpiajaks 5 aastat arvata, siis annavad 5 aastat praegu meie rahvale niisama palju kõrgema haridusega isikuid, kui sennised 50. See vahekord on maksev muidugi oletades, et kõik praegused üliõpilased tõepoolest ülikooli lõpetavad.

Kui paljude vilistlaste kohta võiksid teated puududa Nimekirja täiendatud eksemplaris? Arvatavasti mitte liiga paljude väljaspool organisatsiooni seisvate kohta. Igatahes on kodumaa õpetajate nimekirja rahvuslikult seisukohalt arvesse võetud, õp. V. Reimani antud lahkete teadete põhjal, samuti kodumaa linnade arstide ja advokatide nimekirjugi. Kodumaa poolt ei oleks siis liiga palju lisa oodata; vahest rohkem Venemaalt, olgugi, et säält 234 nime on ülestähendatud, neist 56 väljastpoolt organisatsiooni. Sadu uusi nimesid ei tule aga säältkki mitte. Ka surma läbi lahkunuid ei või iseäranis palju olla Eesti vilistlaskonnas, juba selle nooruse tõttu, kuna alles läinud aastasaja 80:ndate aastate paigu Eestis veel paarikümne üliõpilase ümber arvati olnud. Eesti sennise vilistlaskonna koguarv ei saaks vist milgi tingimusel üle 800 tõusta, surnudgi arvesse võetud.

Üliõpilaste koguarv, 830, ei näi liiga palju tõusnud olevat 1913. a. II. poole arvust, mil Eesti üliõpilasorganisatsioonide nimekirjus leidis kokku 569 mees- ja 65 naisüliõpilast, seega 624 inim. ²⁾ Praeguse arvustiku aluseks oleva Nimekirja järele oli 1915. a. algusel organisatsioonides 610 üliõp., pääle selle organisatsioonidest lahkunuid 101, nii kokku 711 + 119 alati väljaspool organisatsiooni seisnut. Viimane arv võiks aga küll märksa suurem olla, kuna teateid on näit. Peetrilinnast 13, Moskvast kõigest 1 organisatsioonidest

1) Esitatud arvud on stud. hist. F. Leinboki (EÜS) kokkuarvatud. Arvamise aluseks on võetud minu käsikirjaliselt täiendatud Nimekirja eksemplar 156 uue nimega. V. E.

2) A. Oinas: Pilk minevikku, „Ül. Leht“ nr. 3—4, 1914. a., lk. 11.

täiesti kõrval seisnud üliõpilase kohta; organisatsioonidest väljastunud oli Peetrilinnas 42, Moskvast 3. Varssaviist on teateid 9 väljaspool org. seisva üliõp. kohta, Riistast 13 (+2 organ. lahkunuid), ja ainult Tartust 76 kohta, mis arvus aga siiski ainult 28 meesüliõpilast sisaldub; organisatsioonidest lahkunuid oli Tartus 48.

Nimekirjast välja jäänud väljaspool organisatsiooni seisvad üliõpilasi ja tänavusi juuretulijaid arvesse võttes võime küll Eesti üliõpilaskonda 1000 inimese suuruseks arvata. Meie akadeemiline pere lähine siis kiirel sammul kahe tuhandele — suur vägi, kui see aga end täiel jõul avaldaks!

Võrdlemiseks esitan järgmised mulle kättesaadavad arvud üliõpilaskonna suuruse kohta muil rahvastel. Soomes oli Helsingi ülikoolis 1914. a. kevadesemestril 2179 soomlast ja 772 rootlast.¹⁾ Kui väljamaal ja mujal õppivad juure arvata, siis võiks soomlastest üliõpilaste arvuks keskmiselt 2200 ja Soome rootslastest üliõpilaste arvuks 800 võtta, umbes 2 milj. 700 tuh. soomlaste ja umbes 400 tuh. rootslaste kohta. Ungaris oli 1910. a. 11,655 Madjari üliõpilast, 829 rumeenlast, 776 sakslast, 264 slovaaki, 143 serblast ja 20 ruteeni²⁾; siin ühenduses nimetame, et Madjari rahvast on umbes 10 milj., Ungari rumeenlasi alla 4 milj., sakslasi üle 2 milj. ja slovaake samuti üle 2 miljoni, kuna serblasi on umbes 400 tuh. ümber, ruteenlasi ligi 700 tuhat.

Eestlaste rahvaarvuks võttes 1,250,000 ja üliõpilaste arvu iga tuhande elaniku kohta kõigi mainitud rahvaste juures välja rehkendades saame järgmise rea: Soome rootslased 2 üliõpilast 1000 kohta, madjarid 1,16, soomlased ja eestlased 0,8, Ungari sakslased ja serblased 0,4, rumeenlased 0,2, slovaakid 0,125, ruteenid 0,03 üliõpilast.³⁾ Nii on meist Soome rootslased ja madjarid üliõpilaste arvu poolest ees, mis seletub muidugi nende rahvaste ajalooliselt, poliitiliselt ja majanduslikult eesõigustatud seisukohast. Kahtlemata on see arv veel suurem Balti sakslaste juures, sest vaevalt leidub maailmast rahvust-klassi, kes paremas

1) Ylioppilaslehti 1914, lhk. 62.

2) R. M. Kir. Kormány 1910 évi működéséről és az ország közállapotairól szóló jelentés és sztatistikai évkönyv, Budapest 1911, lhk. 373* ja 388.

3) Täheandan siin kohal, et olen sunnitud olnud selle rea väljaarvamisel teatava määrani täpikäälse statistika metoodist kõrvalle kalduma, kuna arvud Eesti üliõpilaskonna kohta on 1915. a., Soome üliõpilaskonna kohta 1914. a. ja Ungari rahvaste üliõpilaskondade kohta 1910 a. Arvatavasti ei vii see eriaegsus meid tõelistest arvudest kuigi palju eemale.

seisukorras oleks hariduse omandamise võimaluste poolest. Kunni 1890. aastani oli Tartu ülikoolis ühtekokku immatrikuleeritud 14,000 üliõp.; neist oli 4666 korporatsioonide liiget.¹⁾ Kui palju oli neist Balti sakslasi, selle kohta ei ole mul arvusid käepärast; arvatavasti igatahes mitte vähemus. Samuti puudub mul ülevaate praegusegi Balti-Saksa üliõpilaskonna suuruse kohta, mis kahtlemata on edustatud pääle Tartu mujalgi ülikoolilinnades, Vene- ja väljamailegi.

Ungari sakslaste üliõpilaste $\frac{0}{00}$ on eestlaste omast vähem suure shvaabide massi harimattuse tõttu, kuna Transsilvaania (Erdély, Siebenbürgen) väga kõrgeil haridusjärjel olevate sakside üliõpilaste $\frac{0}{00}$ on igatahes ungarlastegi omast kõrgem. Muude Ungari rahvuste üliõpilaste $\frac{0}{00}$ vähesus kõneleb küllalt selget keelt nende rahvaste haridusliku järje madaluse kohta: serblaste üliõpilaste $\frac{0}{00}$ arv on näituseks meie omast 2 korda vähem, rumeenlaste 4 korda, slovaakide umbes 7 korda ja ruteenide koguni 28 korda; siin peab silmas pidama, et Austria ruteenide seisukord seski küsimuses võrdlemisi parem on, kui Ungaris, kus veel 1912. a. suvel Ungari rahvuskäremeeliste häälekandja „Pesti Hirlap“ võis kirjutada: „Tänu Jumalale, meil pole Ruteeni intelligentsi!“ Kui suur aga Austria ruteenide üliõpilaskoht on, selle kohta puuduvad mul teated

2. Mees- ja naisvilistlaste ja -üliõpilaste arvuline vahekord.

Mil esimene Eesti naisüliõpilane „ilmus“, on mulle teadmata: arvatavasti mitte enne selle aastasaja algust. Igatahes õppisid esimesed naisüliõpilased väljamaile ja Soomes. Suurem tõus algas 1905. a., mil Venemaa ülikoolide ukсед naisterahvastele avati. Tõusu ei suutnud takistada seegi asjaolu, et mõne aasta pärast see luba jällegi tagasi võeti, ainult juba ülikooli astunuile lõpetamise võimaluse jättes. Seda enam voolas naisterahvid just nende jaoks asutatud eri õpiasutustesse. Alles nüüd näikse tõkkes naisterahvaste ülikooli astumise teelt jällegi langevat; „kaitstuks“ nende vastu jääb arvatavasti lähemas ja võib olla kaugemaski tulevikus Tartu ülikooli usuteaduse fakulteet.

Meie vilistlaskond on nimetatud küsimuse seisukohalt võrdlemisi konservatiivne omalt kokkuseadelt, muidugi omade „ajalooliste traditsioonide“ kohaselt. 607 meesvilistlase kohta on meil kõigest 23 naisvilistlast, s. o. 3,7%! Üliõpilaskond on ses

1) Anonüümse autori: „Два статьи о студенческой жизни въ Дерптъ“, СПб. 1892, lht. 78.

suhtes loomulikult demokraatlikum. Eesti organiseeritud üliõpilaskonnas oli juba 1913. a. II. poolel 65 naisüliõpilast (10,4 0/0), päälle selle veel vähemalt 18 väljaspool organisatsioonist seisvat naisüliõpilast. ¹⁾ Praeguses Nimekirjas leidub aga naisüliõpilasi 132, nii siis 16,5 0/0 meie üliõpilaste koguarvust. Tõus on ilmne, kuid siiski oleme me ses suhtes veel näit. Soomest taga, kus naisüliõpilaste protsendiarv oli 1912/13 õpiaastal 24,4 0/0. Shveitsis oli see arv samal ajal 14,3 0/0, Prantsusmaal 9,6 0/0, Ungaris 6,9 0/0 ja Saksamaal 5,9 0/0. ²⁾

3. Õpiharude edustus Eesti vilistlas- ja üliõpilaskonnas.

Arvatavasti esimene Eesti üliõpilane, pärastine Dr. F. R. Fählmann õppis arstiteadust (1817—1825), ta järglane Kristjan Jaak Peterson usuteadust (1817—20)³⁾. Nende vähesed järglased käisid samu radu, kunavähese haridusjärjega rahval oli tarvet kõige päält õpetaja ja siis juba tohtri järele. Kronoloogiliselt järgmine kategooria näikse olevat rohuteadlased — amet, mida kõige kergema kuluga võis õppida, mille järele tundus tarvet ja mis majanduslikultki ennast hästi tasus. Ei ole ju kellegi saladus, et praegugi meil läheb apteekidesse noori mehi, kel muidu edasiõppimise võimalus puuduks. Igatahes oli EÜS:i asutajate hulgas 1870 aastal 2 theol., 1 med. ja 1 pharm.; ka 1 jur. kutsuti otsekohe selle liikmeks.⁴⁾ Õigusteadlaste oitseaeg algas siiski hiljemini, selle aastasaja algul, mil rahva majanduslik ja hariduslik elu ühes õigusteadlaste arenemisega, rahvuspoliitiliste ja ühiseluliste küsimuste tõsisemale päevakorrade tulekuga tegi tunduvaks nende tarvilikkuse. EÜS:i liigete nimekirjades esineb õigusteadlaste enamus esimest puhku alles 1903 a. II poolaastal, kuna alles mõni aasta enne seda õigusteadlaste arv oli õige väike, arstiteadlaste ja usuteadlastega võrreldes (1886—1888 a. kõigest 1 jur.)⁵⁾. Peetlinnas on kindlasti 1886 a. vähemalt 1 Eesti jurist ülikoolis õppimas.¹⁾

Arstid ja õigusteadlased moodustavad meie üliõpilaskonnas kunni viimaste aegade ni kandva hulga, kuna usuteadlased iseäranis üliõpilaskonnas suure vähemusse jäänud. Mida enam me aga nüüdisajale lähineme, seda suuremat mitmekesisust leiame

1) A. Oinas: Pilk minevikku, Ül. Leht nr. 3—4 1914. a., lhk 11.

2) V(älho) S(etälä): Naiset ulkomaiden yliopistoissa, Ylioppilaslehti 1914, lhk 176—177.

3) A. Oinas: pilk minevikku, Ul. Leht 1914, nr.3—4, lhk. 2.

4) EÜS:i esimene kroonika.

5) EÜS:i üleüldiste koosolekute protokolliraamatuis leiduvist nimekirjust.

meie üliõpilaskonna teaduslikuis huvides, võiks öelda koguni teatavat teaduslikku luksustki: meil on näit. mitu orientalisti, paar filosoofi jne.

Nimekirja teateid meie vilistlaste ja üliõpilaste eriteaduste kohta võiks nelja pea ühesuurusse rühma liigitada: 1) hist., jur., oec., rer. merc. ja comm, — rahva poliitilise, õigusliku ja rahvusmajandusliku teadlikkuse arendajad, rahvuspoliitilised ja rahvusmajanduslikud organiseerijad; selle rühmaga on lähidas ühenduses 2) agr., vet., silv., techn. ja chem. (praktiline) — kui materjaalse rahvusmajanduse organiseerijad; järgmisel kohal oleksid 3) med., dent., pharm., gymn. — rahva füüsilise, ja theol. — rahva vaimlise tervise eest hoolitsejad. Alles neljandal, kõigeväiksemal kohal oleks enam-vähem abstraktne teadus ja kunst: philos., phil., ethn. ja math., phys., rer. nat. + mus., pinct., sculpt. Muidugi on sel jaotusel omad teoreetilised puudused, kuid see ongi mõeldud praktiliseks orienteerumiseks meie akadeemiliste ringkondade rahvuskultuurialuste ülesannete vaatlusel.¹⁾

Võrdluseks meie üliõpilaskonna teadusharude järele jagunemisega paar aastat tagasi v. juba nimetatuid A. Oinase kirjutusi. Siin kohal märgime ainult mõne tähelepandavama nähtuse. (v. tab.)

Tublit tõusu on märgata tehnikute, kaubandusteadlaste, math., chem. ja rer. nat., iseäranis aga põlluteadlaste juures, millede järele näivad nõudmised viimasel ajal iseäralikult tõusnud. Vilistlaskonnas on kõigest 20 agronomi, üliõpilaskonnas aga juba 68!

Huvitav on seegi asjaolu, et keeleteadus on naiste kätte minemas. Vilistlaskonnas on 30 meesfiloloogi kohta kõigest 3 naiskeeleteadlast, üliõpilaskonnas aga 21 meeskeeleteadlase kohta 33 naisfiloloogi. See seletub muidugi teenistuse saamise seisukohalt, kuna meeste enamusele on omasem tegevus arstiteaduse, õigusteaduse ja iseäranis tehnika alal. Hämmastav on Soome-Ugri keeleteadlaste vähesus, keda aga meie rahvuskultuurilisele elule iseäranis tarvis läheks!

Usuteadlaste võrdeline arv on vähenenud. Vilistlaskonnas on neid 78, üliõpilaskonnas 38. Ongi arusaadav: kodumaal on õpetajate ja usuõpetajate kohad enam-vähem täidetud, Vene tagamaa neid ei tarvita, pääle mõne üksiku erandi. Ka mõjub siin kaasa subjektiivne usuteaduse ilmavaatelise väärtuse hindamine, mis iseäranis 1905 a. pääle õige tihti on eitav olnud.

¹⁾ hist., kuuluvad näit. teoreetiliselt kahtlemata phil., ethn. ja archeol. rühma, chem. taas rer. nat. rühma.

Teadusharude edustus Eesti vilistlas- ja üliõpilaskonnas 1915/I

Õpiharu.	Vilistlaskond.			Üliõpilaskond.			Kogu akadeemiline pere.
	meesvilistl.	naisvil.	Kokku.	meesülõp.	naisülõp.	Kokku.	
jur.	121 ¹⁾	1	122	116	2	118	240
oec.	6 ²⁾	1	7	10	—	10	17
rer-merc	23	—	23	39	9	48	71
comm.	—	—	—	2	—	2	25
agr.	20	—	20	64	4	68	88
vet.	15	—	15	7	—	7	22
silv.	3	—	3	6	—	6	9
ing.	29	—	29	18	—	18	47
„ mech.	18	—	18	23	—	23	41
„ arch.	13	—	13	14	2	16	29
„ techn.	8	—	8	11	—	11	19
„ mont.	8	—	8	10	—	10	18
„ metall.	—	—	—	7	—	7	7
„ teede	5	—	5	2	—	2	7
„ civ.	—	—	—	3	—	3	3
„ electr.	4	—	4	13	—	13	17
„ chem.	7	—	7	3	—	3	10
„ arch-nav.	2	—	2	3	—	3	5
„ beton.	1	—	1	—	—	—	1
„ rauabeton	—	—	—	1	—	1	1
„ geol.	1	—	1	—	—	—	1
naispolit	—	—	—	—	2	2	2

1) + 1 phil. et jur.; 2) + 1 chem. et oec ;

Õpihar.	Vilistlaskond.			Üliõpilaskond.			Kogu akadeemiline pere
	meesvil.	naisvil.	Kokku	meesülöp.	naisülöp.	Kokku	
med.	84	2	86	129	30	158	245
pshych.-neur.	—	—	—	6	1	7	7
dent.	1	11	12	—	9	9	21
pharm.	43	—	43	8	—	8	51
gymn.	1	1	2	—	—	—	2
theol.	78	—	78	38	—	38	116
theol. orthod.	2	—	2	—	—	—	2
päd.	—	—	—	—	1	1	1
philos.	1 ¹⁾	—	1	—	1 ²⁾	1	2
phil.	20 ³⁾	3	23	12 ⁴⁾	32 ⁵⁾	42	66
„ orient.	3	—	3	1	—	1	4
„ clas.	2	—	2	3	—	3	5
„ slav.	—	30	—	2 ⁶⁾	21	1	3
„ germ.	1	—	1	1	—	1	2
„ rom.	1	—	1	1	—	1	2
„ finnougr.	3	—	3	1	—	1	5
ethn.	—	—	—	—	1	1	1
archeol.	1 ⁷⁾	—	1	—	—	—	1
hist.	10	2	12	17 ⁸⁾	7	24	36
math.	16	—	16	52	11	63	79
astr.	1	—	1	1	—	1	2
phys.	2	—	2	—	—	—	2
chem.	6 ⁹⁾	17	6	29	57	29	34
rer.-nat.	8	—	8	27	12	39	47

1) et theol.; 2) et math.; 3) 1 phil. et jur.; 4) 1 hist.-phil.; 5) 1 hist. phil.; 6) 1 slav. et comp.; 7) et phil.; 8) 1 hist.-phil.; 9) 1 chem. et oec.

Õpibaru.	Vilistlaskond,			Üliõpilaskond.			Kogu akadeemiline pere.
	mecsivil.	naisvil.	Kokku	meesülõp.	naisülõp.	Kokku	
mus. . . .	9	1	10	2	2	4	14
maalik. . .	1	—	1	2	2	4	5
kujuraid. . .	—	—	—	1	—	1	1
Stieglitzi							
kunstik. .	—	—	—	1	—	1	1
Leshaftik. .	—	—	—	—	2	2	2
milit	1	—	1	—	—	—	1
teadm. . . .	28	1	29	12	1	13	42
Kokku	607	23	630	698	132	830	1460

Üldmärkusena tähendan phil., ing. ja rer. nat. kohta, et siin lõpuni viidud detaliseerimist oleks tahtnud näha.

Siin kohal esitan ka meie vilistlaskonna kõrgemate teaduslike astete arvustiku, nii lühike kui see ongi. Meil on nimelt 11 Dr. med., 1 Dr. phil., 1 Dr. oec., 1 Dr. agr., koguni 1 Dr. vet. (nagu ühe organisatsiooni saadetud nimekiri tõendab), 1 mag. phil. ja 1 mag. geophys. Eestlastest tõusnud, kuid omast rahvast võõrdunud teadusmeeste hulgas oli vähemalt 1 Dr. chem., 1 Dr. jur. ja 2 Dr. theol.

Venemaa kõrgemis õpiasutustes on saadud teadete järele 8 eestlast — professorit (3 med., 2 vet., 1 astr., 1 mus., 1 endine sõjaväe akadeemia prof. + 1 küsitav phil.), 1 dots. (med.), 1 eradots. (med.), 1 endine dots. (phil.), 1 lektor (phil.), 2 õpetusandjat kõrgemas koolis (mus.), 3 assistenti (2 techn., 1 phys.) ja 4 ülikooli juure jäetut (2 jur., 2 techn.) Väljamail on eestlasi 2 professorit (1 theol., 1 chem.) ja 1 kõrgema kooli õpetusandja (mus.) Surnud on eestlastest professorid 4, neist 1 väljamail (1 phil., 1 jur., 1 theol., 1 vet.), lektorid vähemalt 2. Nii on siis eestlased annud senni üle veerandsaja kõrgema kooli õppejõu.

Koguülevaade meie vilistlas- ja üliõpilaskonna eriteaduselise jagunemise kohta on teatava määran rahustav: meie akadeemilist peret võib juba haridusrahvaste omadega võrdlema hakata teaduslikkude huvide edustuse poolest. Kui see teaduste edustus oleks aga küllalt aktiivne ja produktiivne, küllalt korraldatud ja elav!

(J ä r g n e b).

V. Ernits.

Üliõpilaste maja ja köök.

Praegusel erakorralisel sõja ajal on võimatu üliõpilaste maja asjus samme astuda, mis kaugemale jõuaksid paberist, aga seda enam on meil käepärast aega, ja seda peame tarvitama, et seda küsimust igast küljest valgusta, nii et pärast, kus ta teostusele asutakse, kahetseda ei tuleks. Selleks peaks igalt poolt ilmuma kavandid: kudas nähakse üliõpilaste maja tulevikus, mis peaks sääl leiduma, kunni kõige väiksemate peenusteni. Olgu kavad missugused tahes, neid peab avaldama, iga üks peab võtma osa sellest; saab ta ju meie „laps“ olema, ja meist oleneb, missugune. Ei pea mitte unustama, et suur tähendus võib olla pärast kõrvalisilgi asjul!

Ainult nii võime ehita maja, mis suudab oma ülesannet täita nii mõnegi hää aasta.

Kui palju ettevõtteid ei kannata Eestis selle all, et nende teostamisele ilma sellekohase eeltööta on asunud, ehk küll selleks võimalust rohkem on olnud, kui tarvis. Ärgem tehkem seda üliõpilaste majaga!

Ehk küll mõte üliõpilaste maja ehita enam noor ei ole, siiski on ta laiemas üliõpilasringkonnas enam vähem võõras, ja viimase ajani, võib olla, koguni tundmatugi. Kui seda paar aastat tagasi kohase häälekandja puudusega võib seleta, tuleb teda nüüd, kus meil sarnane on, hooletuse ja leiguse arvesse kirjutada. Meil ei ole veel midagi selleks tehtud, kuigi ammu aeg on. Ainult üksainuke kord on Ü.L:s selle kohta sõna võetud. See on s. a. $\frac{3}{4}$ numbris S-k artiklis „Üliõpilaste maja T-u“.

Mikspärast nõuame üliõpilaste maja, on vist küllalt arusaadav. Sellest on ka juba kirjutud, kuid missugune ta olema peab, mida sisaldama, sellest ei ole peaaegu midagi kuulda. Me peame asuma detaalide juurde, millega ma siin algatuse teen. Järgnegu sellele teised! Igaüks käed külge!

Mina propageerin üliõpilaste maja juure Eesti köögi asutamist. Ei ole see küll, nimelt köögi küsimus, just uus, sest Ü.L:s s. a. nr. $\frac{3}{4}$ tähendab S-k omas artiklis: „Seltskondliste ruumide juures võiks ka sellekohane einelaud leiduda, iseenesestki mõista

niisugune, mis keha- ja vaimukultuuriga kokkukõlas on.“ Kuid see märkus on ainult möödaminnes tehtud.

Arvan et see „einelaud“ peaks omama üliõpilaste majas väljapaistva seisukoha. Kui ohverdakse spordile saale kogu sellekohase sisseseadega, siis peab sellega käsikäes käima organismile vastava põletisaine muretsemine — toitmine. Nii mõnelegi ja just Tartust eemal olijale võib sarnane üliõpilaste maja köögiga varustamine üleliigne näida. Tahetakse seda näha vast ainult vaimliste huvide keskkohana. Olen nõus, ta peab just se da olema. Kuid kui on võimalus ühes sellega ka praktilist kasu tuua, mispärast siis kõrvalda seda? Arvan, et iga Tartu üliõpilane — ja nende arvamine on siin mõõduandev — on minuga nõus, et ideaalne köök üliõpilaste majas enesele kõige õigema koha on leidnud. See on nii, selle poolt kõneleb üliõpilase elu: kui palju meist ei kannata seedimisriikete, katarride j. n. e. j. n. e. all. Kõik see oleneb sellest, et puudub meil hügieeniline oma köök. Kui see oleks, siis kaotaks küsimus küll osa omast teravusest, siiski ainult osa, kuid sellest allpool. On küllalt tuttav, missugused meie praegused söögimajad on, kus kasimatu Vene üliõpilase maitse mõõduandvaks juhtnööriks on saanud: võimalikult väikese hinna eest võimalikult palju toitu. Missugune sellele vastav toit on, teab igaüks. Ei peaks imestama, kui antakse kassi ja koera, või surnud looma liha ja meie kõhuvalu käes väänleme, tööks võimetud oleme — oleme saanud, mis võisime.

On tehtud katseid kööki luua teatava tarvitajate ringile õppivast noorsoost, kuid need ei ole mitte tarvilikka tagajärgi toonud. Põhjusi selleks on nii väga palju. Puudus just otsekohene juhataja, nii et teenijal suur võimalus oli omavoliliselt toimeta — ja sääal oli muidugi nende endi kasu esimesel kohal. Väljaminekud kohaste köögiabinõude pääle tulid sellevõrra suured, et see väike-sele tarvitajate ringile koormavaks läks. Sellest ülesaamiseks pidi pakkuma vähemväärtuslikku toitu ja sellega oldi parandamatu ni kriisini jõutud.

Ideaalse köögi läbiviimine üliõpilaste maja juures oleks kõige kergem. Oleks pandiks juba suur tarvitajate hulk. Ta kujuneks ettevõtteks, millel omad kraamimuretsejad maal oleks, ta paneb nõudmisi ainete häduse eest ette, sest ta võib seda, opereerides suurelt. Sellega saaks kõrvaldud nii sagedane vaheltkauplejate ainete võltsimine. Ja usun, et meie üliõpilaskonna terviseisukord, tööjõud, energia tõuseks palju kiiremini, kui seda praegu suurest spordi tagaajamisest loodetakse. Me organismi ja ühes-sellega me mõtlemisvõime kihvtitusele oleks sellega tõke tehtud.

Tähendab, maja ehitamise juures tuleb seda kõike silmas pidada. Peame ehitama kõige uuemile nõudeile vastava köögi-ruumi. Juba selle ainsa ehitusega oleks saavutatud suur võit. Toidu valmistamine saaks seatud hügieenilisele alusele, mida meie organism juba ammuugi nõuab. Ta leiaks järelaimajaid ja laieneks rahvasse ja sellega tõstaks omalt kohal kogu terviselist seisukorda.

On loomulik, et sarnane ettevõtte ilma tuluta ei saa töötama, ja nii oleme ühe kindla korralise tuluallika leidnud, mille jõud me oma juhtida jääb. Võib olla, tundub ebakõlana just kasu püüdmine sarnase ettevõttega. Kuid olen hoopis teises arvamises. Ta opereerib suurelt, on võimalik kasu saada pakkudes toitu kõrgemal igasugust võistlust, teiste samsuguste asutuste hinnaga. Ja kui me normaalse hinna juures, kõige paremate ainete eest ka kasu saame, siis ei oleks meil just põhjust seda kasu hinna alandamiseks tarvida, sest selletagi on antud palju, vaid me tarvitame teda teisel suurema tuluga.

Igatahes oleks ideaalne köök üliõpilaste majas üks kolossaalimist ettevõtteist meil. Kuid ma tahaksin siin veel kaugemale minna. Kuigi see otsekohe Ül.-Lehe piirkonda ei käi, siiski teen seda täienduseks lühidalt. Köök — toorest ainest iseäralise valmistamise viisi järele saadud toit. Me tunneme Prantsuse, Vene, Inglise, Soome kööki, kuid meie oma — teda ei ole. Või leiab mõni teda verivorstis ja kakkides?

Siin oleks ala, kus meie naised midagi teha võiksid, kui aga see ainult neil ülejõu ei käi. Ma ei arva siin mitte üksi perenaisi, vaid ka n. n. kaasvõitlejaid. Tuleks luua köök me oma maa aineist, me geograafilisele seisukohale vastav, sest see ainult saab ja võib kõige kasulikum, kõige tervem olla. On aeg selleks.

On katsutud Soomest kööki omasta. Seda on nii mõnelgi pool katsutud läbiviia. Kuid mistarvis sarnane hooletus, sarnane oma jõu mittetarvitamine! Miks igakord Soome joosta?

Üliõpilaste majas asugu E e s t i köök!

Herbert Rägo.

Kirjandus.

Eesti Üliõpilaste Seltsi Album IX Rahvusküsimus I.

Eesti Üliõpilaste Seltsi Kodumaa Tundmaõppimise Osakonna ülesandel toimetanud **V. Ernits**. Jurjevis, 1915. Eesti Üliõpilaste Seltsi kirjastus. 56 lhk., hind 35 kop.

See album käsitleb ühte ainust küsimust, nagu ka Eesti Üliõpilaste Seltsi eelmine, VIII. album oli pühendatud C. Darwini mälestamisele.

Eessõnas ütleb V. Ernits: „Meil leidub juba mõtlejaid, kes rahvusküsimuse käsitlemise omaks kõrgemaks eluaateks on valinud. Rohkem on neid, kes mõne üksiku rahvusküsimuse osa käsitlusel ajuti peatavad, kõnelemata juba sellest, et rahvusliku ideoloogia kõlapind viimasil ajal suuresti on laienenud iseäranis haritlaste keskel, kuid ka rahvahulkadeski. Kõik see julgustab edaspidisele tööle.“*)

Kas ei ole see kergelt öeldes liiga julge oletus, et meil mõtlejaid leiduvat, kes rahvusküsimuse käsitlemise omaks kõrgemaks eluaateks on valinud? Esiteks puuduvat Eestis mõtlejad, sõna kitsamas tähenduses, siis ka „rahvusküsimuse mõtlejad“. Vist on V. Ernits mõtelnud, et Eestis leidub üliõpilasi, kes praegu rahvusküsimuse vastu huvi tunnevad, ja see oleks kõik, nii palju kui mina neid ringkondi tunnen, kelle pääle V. Ernits nähtavasti mõtleb. Ja varane oleks neid üliõpilasi praegu juba mõtlejaiks, — jällegi sõna kitsamas tähenduses, — nimetada, kuna nende huvidel veel paljud tuuled jalgade all võivad olla; on ju nende mõtlejate hulgas küsimuses kõige rohkem lugenudgi alles ülikooli esimesel kursusel.

Ka laialine huvi, mille rahvusküsimus haritlaste ja rahvahulkade keskel äratanud, näib mulle õige problemaatiline olevat. Kui selle kohta tunnistust peaks andma eestkeelsed kirjutused, mis rahvusküsimuse kohta ilmunud ja mille bibliograafia käesolev album toob, siis peame oletama, et see huvi valitseb ainult

„Noor-Eesti“ rühmas, kuna selle bibliograafia järele kõik autorid ilma erandita kas „Noor-Eesti“ liikmed on või jälle „Noor-Eesti“ väljaannetes esinevad.

Kui aga laialise rahvusküsimusliku huvi dokumenteerijaks peab olema Rahvusküsimus I, käesolev album, siis on sellegi sündimine vähe kitsamil alustel, nagu ka V. Ernits eessõnas tunnistab. Nimelt oli V. Ernitsi „Rahvusfilosoofilisest ilmavaatest“ 1915 a. „Sirvilaudade“ jaoks juba laotud, kuid pidi „raskuse“ pärast välja jääma. Siis tekkiski V. Ernitsil „rahvusalbumi“ mõte ja ta asus kaastööliste kogumisele. Et toimetaja seletuse järele selleks kõik rahvuslikud, resp. eduerakondlikud kirjanikud olid mobiliseeritud, asusid radikaalsemad enam vähem ootavale seisukohale. Kuid lõppude-lõpuks esinevad lubatud rahvuslik-eduerakondlikkude pää-ideoloogide asemel Rahvusküsimus I:s kolm autorit: V. Ernits, Joh. Aavik ja H. Kruus, kellest viimasel midagi ühist pole meie ametliku rahvusliku edu-meelsusega.

V. Ernitsi „Rahvusfilosoofilisest ilmavaatest“ on kohati õige filosofeeriv, targutav ja kompositsiooni puuduste all kannatav, kuna ta teaduste kõrguselt järsku alla langeb ajalehe artiklitega vaidlema ja säälsamas jälle kõrge lennu võtab. Kuigi artikkel fragmentaarne on, siiski kutsub ta vastuvaidlusele, võib olla just sellegi tõttu.

V. Ernits näeb nõnda öelda puhast, aatelist rahvuslust, mis on vaba igasugustest agressiivistest imperialistlikkudest võimupüüetest, mis ei ole reaalpoliitikaga ega rahvusliku shovinismiga seotud. Sarnase rahvusluse seab V. Ernits omale ideaaliks ja asub siis s a r n a s e rahvusluse kaitsjaks ja s e l l e l t seisukohalt arvustama.

„Kurb on igatahes see asjaolu, et meil pea viimase ajani veel inimesi leidub, kes rahvusliku olemise reaalistest alustest aru ei suuda või ei taha saada, iseäranis ühekülgse kosmopolitismi ja ja rahvusvahelikkuse õpetuse mõju all olles. Selgub aga meil üleüldse rahvuse mõte ja rahvusteadvus, siis sunnib see ennast muidugi kahtlejatele Toomastelegi pääle. Häaks tunnistuseks selgumiskäigu edenemise kohta on ärganud huvitus tõuküsimuse kui meie rahva bioloogilise olemise küsimuse kohta.“

Siin langeb V. Ernits nähtavasti sotsiaaldemokraatliku ilmavaate pääle. Teisal tunnebki ta rõõmu, et Saksa sotsiaaldemokraatia praeguse ilmasõja mõjul olla võtnud enam rahvusliku seisukoha. Aga lubatagu mulle siin kohal meeletuleta, et ka sotsiaaldemokraatia pole kusagil rahvusküsimuse tähtsust eitanud, vaid alati üksikute rahvuste iseseisvuse eest välja astunud ja seda

energilisemalt teinud, kui ükski kodanline erakond. Baseli rahvusvaheline sotsialistlik kongress 1912 aastal otsustas:

„Austria, Ungari, Kroaatsia ja Slavoonia, Bosnia ja Hertsegoviina sotsiaaldemokraatlikud erakonnad on kohustatud kogu energiaga jätkama võitlust Donau jõeäärse monarhia Serbiale kallale tungimise vastu. Nende ülesanne seisab selles, et ka tulevikus võidelda plaani vastu — sõjariistade võimuga Serbialt võtta sõja võidud, teda Austria kolooniaks tehes.“

Ka V. Ernitsi arvamine, nagu oleks Saksa sotsiaaldemokraate rahvuslik vaimustus kaasa kiskunud ilmasõjast tegelikult osa võtma, tahab ekslik olla: kui uskuda Plehanovi¹⁾, siis kartsid nad lihtsalt sõja vastu väljaastumisega oma mõju laialiste rahvahulkade keskel kaotada. Kuna kutse võitlusele Vene rõhumisvalitsuse vastu rohkem küll sõnakõiks on. Tunnistab ju ka E. Bernstein omas broshüüris „Die Internationale“: „Was Russland für Serbien verlangte, deckte sich so ziemlich mit den Forderungen der Internationale der Sozialdemokratie.“

Ka Eestis näeme meie paljugi sarnast. Meie rahvuslikud ringkonnad kurdavad üksikute administraatorite rõhumiste üle (näit. Korostovets), ametlikult aga antakse adresse, tänatakse jne. **E e s t i r a h v a n i m e l.** Need, kellele ette heidetakse rahvuslikku leigust ja irisemist (isegi V. Ernits teeb seda!), unistavad Eesti ülikoolist ja töötavad välja Eesti autonoomia projekti, mida aga Eesti rahvuslased juba sellepärast ei julge toetada, et see võiks neid valitsuse ees kompromitteerida, nagu nad ise poolavalikult seletavad.

Kui siis V. Ernits küsib:

„Mis keelaks meiegi mitmesuguseid poliitilisi rühmitusi rahvuslikkudes algküsimumustes enam-vähem ühte pidamast, siiski omist sotsiaalpoliitilistest vaadetest loobumata?“ — siis ei vastaks meie mitte, nagu V. Ernits oma küsimise pääle: „Pääasjalt vist küll ilmavaateline arenematus ja fanaatiline kitsarinnalisus, mis vahet ei tee mõtte ja selle kandja, mõtte sisu ja selle väliste avaldumismoodude vahel, mis ei näe sügavamalt ühendavat sidet väliselt nähtavasti mõnelgi korral vastakaste põhjusemõtetelikkude seisukohtade vahel (näit. rahvuslus ja rahvusvahelikkus)“, vaid: nõuete, ka rahvuslikuis algküsimumis, palju suurem ulatus ja nõuete modifikatsioonid.

„Meilgi on rahvuslikku mõtet senni ajani, kõige vähemalt teatavalt poolt, Eesti kodanluse, õigemini selle idealistlikult subliimeeritud modifikatsiooni, eduerakondluse ainuõiguseks peetud,

1) Vaata: Г. В. Плехановъ, О войнѣ.

mille tõttu Eesti rahvuse mõte mitmelgi puhul mõne meelest sotsiaalse edu takistaja, sotsiaalistelt küsimustelt silmade kõrvale pöörja tähenduse sai. Selles mõttekäigus on kahtlemata eksitud. Meie rahvuslus on ennast kaitsvas seisukohas, mille tõttu sel ei või pääletungiva, agressiivse imperialistliku shovinismiga palju ühist olla viimase eitavates avaldustes; mis aga üleüldse meie rahvusluse puutub, siis on see tihti lubamatult loid ja ükskõikne.

Sellele võime teatud mõttes alla kirjutada, kuid lisaksime juure, et meie rahvuslased on täitsa küllastatud, kui neile lubatakse vahel oma rahvusega paradeerida, see on pidudel Eesti keelt kõnelda (ja kodus umbkeelseid lapsi kasvatada), ametliku riigilaulu järele „Mu isamaa, mu õnn ja rõõm“ laulda, eraalgatusel mõne eestikeelse kooli avada; kui see võimalik on, siis antakse kohe igale vähemalegi aukandjale juba aadress, mis kõige uuemal ajal kombeks saanud, kuna Eesti ärkamisaja rahvuslikud luuletajad pühendasid omi töid mõnele „kõrgele jalaväepolgu-ülemale“, nagu näit. Peeter Jakobson. Ja kui V. Ernits etteheiteid teeb neile, kes meie rahvusluse üle naeravad, siis võiksime seda ainult selles mõttes ja täies suuruses vastu võtta, et meie rahvuslikku kilpkodanlust veel senni pole hiilgava sätüüri ja pilke kaaki poodud. Eduard Vilde on senni kahjuks ainuke, kes „Pisuhännas“ seda on teinud ja osalt ka „Tabamata imes“.

Joh. Aavik paljastab omas kirjutuses „Rahvuslik tunne Eestis“ selle tunde puuduseid meil. Teeb seda hooga, nagu inimene, kel ses küsimuses omad kogemused ei puudu. Esineb sääluures aga üleüldisema väitega, mida kahjuks ei saa pidada tõendatuks, kuigi Joh. Aavik seda omas kirjutuses kõrval-aluseks seab. Kui Joh. Aavik ütleb: „Mulle on rahvuslik küsimus kui praktiline olemus, entiteet olemas, mida teoretiseerimine ei saa olematuks teha“, siis võime selle seisukoha kahtlemata vastu võtta. Ei ole aga juba väide: „Rahvuslik võitlus algava, noore rahvuse juures on just kultuuriliselt produktiivne ja progressiivne“ mitte enam eranditeta õige.

Võiks rea näitusi tuua väikerahvaste ajaloost, mis tõendaksid otse ümberpöörduid asjaolusid. Nii omandab Joh. Aaviku eelmisest järgnev tõendus: „Rahvusliku liikumise vastu olla tähendab seega kultuuri ja edu vastu olla“, juba õige küsitava väärtuse. Kuid Joh. Aaviku kirjutuses ei lange pärõhk üleüldise seisukoha võtmise pääle, vaid siin tuuakse ette meie rahvusliku tunde puuduseid.

Siin aga langeb Joh. Aavik samasse vikka, mida juba eelpool nägime V. Ernitsi kirjutuses: poliitikas ja sotsiaalistes küsi-

mustes radikaalste nõuetega parteid olla rahvusküsimuses eitaval seisukohal.

Kui Joh. Aavik ütleb: „Ma näen aga selles enne kõike rahvusliku tunde nõrkust ja leigust. See on mulje, mis saadakse, meie rahvuslikku liikumist enne ja nüüd tähele pannes. Ja siis veel kehatakse mõnelt poolt meile rahvuslikku liialdust, shovinismi ette heita!“

Aga mõtelgu järele Joh. Aavik, kas ei leidu selles shovinismi, kui meie rahvuslased võitlevad vaimlikkude voolude vastu, mis peavad meie vaimuvaesust kosutama ja rikastama? Kas ei kõla poleemikas uute vaimlikkude voolude vastu ka shovinistlikud toonid? Muidugi, teiselt poolt avaldame meie jälle liigagi suurt loidust, kui vaja on meie rahvuslikka huviseid kaitsta ametnikkude omavoli vastu.

Kuid viiks pikale kõigile Joh. Aaviku väidetele vastu vaidlema hakata ja oleks vast ka asjata, kuna kirjutuse lõppu lisatud „järelmärkus“ laseb oletada, et autor ajajooksul isegi oma arvamisi suurelt on muutnud ja nüüd juba usub, et mitterahvuslik rühm „ka rahvuslikus poliitikas kõige radikaalsema parteina või rühmana saab esinema“.

H. Kruusi artikkel „Rahvus ja klass“ jätab õieti kõige sümpaatlikuma mulje kogu „Rahvusküsimus“ I albumist. Autor näitab, kuigi kaudselt, et kaks eelmist autori eksiradul viibivad, kui nad pahempoolistele etteheiteid teevad rahvusküsimust kaitsedes. Kuna aga kirjutus ise juba kuulub otsekohe ühiskondlikkude küsimuste kilda, ei saa nende ridade kirjutaja seda üksikasjalikuma arvustuse alla võtta, kui tema teadmiste ja huvide valdkonnast väljaspoole kuuluvat.

Esimene katse rahvusküsimusele täies suuruses lähineda ei ole kahjuks küll mitte kõige paremini õnnestunud, kuid loodame, et tulevikus suudetakse kogu küsimus laialisemale alusele seada ja siis ka lõppotsused avaramid väljavaateid meile võimaldavad. Parema tuleviku nimel olgu tervitatud oleviku toode „Rahvusküsimus“ I; puudustest hoolimata annab ja toob see ju siiski äratust meie rahvusliku kultuuri küsimuste harutamiseks.

Bernhard Linde.

„R a h v u s k ü s i m u s e“ t o i m e t a j a j ä r e l m ä r k u s. Et varasem sotsiaaldemokraatia rahvusküsimuse suhtes tihti mitte ainult ükskõikne, vaid selle vastu koguni vaenuline oli, seda asjaolu ei saa B. Linde salata — seda tunnistasivad praegused sotsiaaldemokraadid isegi. Eestis on selleko-

hase tunnistusega J. Vilms esinenud. Ka ülemal arvestatud H. Kruusi artiklist oleks Linde pidanud leidma etteheiteid sotsiaaldemokraatidele nende mõnelgi puhul esinenud rahvust ignoreerivate vaadete pärast

Et aga praegune sotsiaaldemokraatia rahvusküsimusele tõsisemalt, olgugi küllalt kriitiliselt püüab lähineda, selle üle võib muidugi iga poliitiliselt avameelne rahvuslane aina häädmeelt tunda.

Ma ei salga, et meie „rahvustluse“ firma all palju „kilpkodanlust“ on peitunud. Soovitaksin siiski Lindele järele mõelda, missugust kultuuravastasust meil teiselt poolt sotsialismi firmaga on looritud, mille vastu Linde isegi on omal ajal protesteerinud*) Ülekohtune ja kitsarinnaline oleks hinnata kumbagi ilmavaadet nende karrikatuurilisemate edustajate järele; produktiivsem oleks igatahes meie vaimlisele arenemisele võtta kumbgi ilmavaade nende täies suuruses ja tõsisuses

V. Ernits.

Üliõpilasorganisatsioonid.

Moskva Eesti Üliõpilaste Selts 1914/15 a.

„Ül. Lehe“ toimetusele saadetud üksikasjalisest aruandest avaldame kokku võttes järgnevad arvud ja teated, mis ka eemalolijaid tohiksid huvitada.

MEÜS:i liigete arv oli 1. sept. 1914 a 71, neist 25 vilistlast, 1 toetaja liige ja 46 üliõpilast. Öpiaasta jooksul tuli juure 27, neist 3 vilistlast; lahkus 2 — liikmemaksu maksmata jätmise pärast. 8 üliõpilast sai vilistlaseks. Nii oli aasta lõpul Seltsis 95 liiget: 36 vilistlast, 1 toetaja liige ja 59 üliõpilast.

Teaduskondade järele jagunesid a) vilistlased: 14 jur., 5 rer. merc., 3 phil., 4 prov., 2 agr., 2 med., 1 philos. et theol., 1 math., 1 techn., 1 rer. nat., 1 vabakuustnik; neist asub 24 väljaspool kodumaad; b) üliõpilased: 13 rer. merc., 8 jur., 7 phil., 7 agr., 5 math., 5 rer. nat., 5 med., 3 arch., 2 techn., 1 ing., 1 astr., 1 konserv.

Aasta jooksul peeti 14 üleüldist koosolekut, neist 1 aasta koosolek ja 1 erakorraline koosolek. Pääle selle korraldati MEÜS:i

*) „Mõtted II“ arvustus „Eesti Kirjanduses“ 1911 a, lhk. 343 — 352.

algatusel veel üks Moskva Eesti Seltside asemikkude koosolek, kortri ja haavatud sõjameestele abiandmise asjus. Koosolekuist võttis osa 43 0/0 üliõp. ja 1 0/0 Moskvast asuvist vilistlastest.

Seltsi juures töötasid: kirjanduse, laenu, töö, pidu ja Moskvast ravitusel olevate haavatuile ja haigeile Eesti sõjameestele abiandmise komisjon ja juristide sektsioon.

Kirjanduse Komisjon pidas 8 tegelikku koosolekut, kus harutati komisjoni tegevuse organiseerimist, kõnekoosolekute korraldamist, raamatukogu täiendamist j. n. e., ja 9 kõnekoosolekut. Kõneldid: Aleks. Kuks: „M. E. Ü. Selts“; Ernst Vebermann: „Baltimaa olud Vene ajakirjanduses“; Jaan Kärner: „Individualism Eesti kirjanduses“; Anna Sturm: „Naisküsimus majanduslikult seisukohalt“; Hans Kõiva: „Sophia Vardi Esimesed tuuled“; Max Trakmann: „Vanadus ja surm“; Jaan Tõnno: „F. R. Kreutzwald Eesti rahvusliku kunsti ja kirjanduse rajajana“. Kõnekoosolekuist võttis osa keskmiselt 24 inimest. — Pääle nimetatud kõnede korraldati Seltsi ettevõttel Shanjavski Ülikooli ruumides avalik kõneõhtu, kus Riigivolikogu liige vürst Mansõrev kõneles aine üle: „Baltimaa Saksa soost mõisnikud“. Puhastissetulek sest kõnest — 152 rbl. — läks Moskva linna omavalitsuse kaudu haavatuile hääks.

Töö komisjoni tegevus avaldus Seltsi liigetele töö muretsemises. Laenu komisjon muretsetes laenusoovijate majandusliku seisukorra üle teateid, jagas ja pikendas laenusid. Pidukomisjon pani pidu toime, mille kasust 25 0/0 Eesti laatsareti hääks oli määratud.

Juristide Sektsioon pidas läinud aastal 4 tegelikku ja 2 teaduslikku koosolekut, kus järgmiste küsimuste kallal töötati: kodumaa olude uurimine, semstvoküsimus kodumaal, alkoholi keeluseadus Venemaal, sõja tagajärjel tekkinud rahvusvahelised küsimused, naisterahva õiguseline seisukord Vene- ja väljamaal, tööliste haigekassade organiseerimine ja nende tegevus ja poliitilised õpetused ja parteid. Pääle selle seadis sektsioon MEÜS:i kodukorra kokku ja korraldas 2 kõnet: V. Tomberg: „Semstvoküsimus kodumaal“ ja R. Isak: „Poliitilised parteid ja nende tegevus“.

Moskvast ravitsemisel olevate haigete ja haavatuile Eesti sõjameeste abiandmise komisjoni tegevusaja jooksul leiti 72 haavatut ja haiget sõjameest üles, kelledele jõudumööda vabatahtlikuist annetustest kogutud rahaga väikseid kingitusi ja lugemismaterjali muretseti.

Raamatukogu täiendati 14 raamatuga. Kõige rohkem loeti O. Lutsu (12^d/o), Prantsu (8°/o) ja G. Suitsu (5,4^o/o). Raama-

tukogu väärtus 173 rbl. 82 kop. Seltsi lugemislauale käis 3 Eesti ajalehte ja 4 Eesti ajakirja.

Seltsi kulud — 487 r. 50 k. — kaeti pääasjalikult liikmemaksudest ja laenust; ülejääk — 262 r. 48 k. Järgnevaks aastaks valitu eestseisusse: E. Vebermann — esimees, H. Kõiva — kirjatoimetaja.

Seltsi praegune aadress: Чистопрудный бульв. № 17.

A. R.

Piduõhtu rahvaviiside korjamise hääks.

Juba rida aastaid on EÜS igal sügissemestril ühe piduõhtu rahvaviiside korjamise hääks toime pannud. Nii ka tänavu, 26.XI. „Vanemuise“ ruumides.

Ettevõtte kordamineku tegid algusest pääle küsitavaks erakordselt rasked ajad ja sagedad pidunädala pääle juhtunud kontserdid, nii iseäranis prof. Aueri oma õhtul enne rahvaviiside pidu ja järgmisel päeval „Vanemuise“ Kammermuusika „Eesti-Läti õhtu“. Nagu ennegi, otsustati ka tänavu üht kaugemalt kunstnikku kontserdist osavõtma kutsuda; pööratigi ses asjas Peetri linnas asuva Eesti kunstniku poole. Vastus tema poolt jäi aga saamata, mille tõttu siis ka pidul ainult kohalikud jõud olid esinemas. Pääle Eesti üliõpilaste meeskoori J. S i m m i juhatusel ja „Vanemuise“ näiteseltskonna poolt ettekantud 1-järgulise lustmängu „Kõige kõrgem elus“, olid eekavas neiu Hermine Hellati laul ja Eesti rahvatantsud, milledest iseäranis viimaste juures tuleks peatada.

Nagu teada, on neiu A n n a R a u d k a t s Helsingi ülikoolis saanud ettevalmistuse järele juba paaril suvel käinud ühes stud. A. O. Väisäsega Viru ja Harju rannamail, Võru- ja Setumaal rahvstantsusid üles kirjutamas. Töö vilja saime nüüd neiu Raudkatsi juhatusel 8 paari poolt ettekantud rahvatantsudena näha. Ilma üksikuid tantsusid hindamata, peab tunnistama, et neil kõigil suurel määral on meie muinastikku üleüldse iseloomustavat omapärasust meeldivust. Muidugi kandsid nii hästi tantsijad (nendest olid 11 üliõp.) kui ka pillimees rahvariideid. Ei saa kahjuks salata, et mõnelt poolt selle huvitava ettekande nagu mõne baletti pääle vaadati ja teda niisugusena hinnata püüti.

Pidu sissetulek oli 344 rbl. 65 kop., väljaminek 262 rbl. 80 kop., seega ülejääk 81 rbl. 85 kop.

J. K. - T.

Väikesed teated.

Eestlane dotsendiks kinnitatud.

Tartu ülikooli naha- ja suguhaiguste eradotsent Dr. A. P a l d r o k (Estica) on kinnitatud sama õppetooli dotsendiks.

Üliõpilased ja sõda

U n o L i p p , fr. Esticus, on Peetrilinna ohvitseride ratsaväekooli astunud. (Post. nr. 272 s. a.).

Cand. math. A l e k s a n d e r R a u d s e p p (EÜS) on 1. järgu vabatahtliku õigustega Peetrilinna sõjaväe insener-lipnikkude kooli astunud. (Post. nr. 288 s. a.).

H a n s K u r v i t s (EÜS) on juunikuust pääle vahetpidamata võitlustes olnud ja senni väikeste vigastustega pääsnud. Ta on roodu komandör

Kõrgema kooli lõpetanud,

Päevalehe nr. 127 s. a. teatel on tänavu kevadel Riia politehnikumi kaubandusteaduse kandidaadina lõpetanud muude seas, A. V a l d m a n n ja A. R i d d e r.

Riia politehnikumi arhitektuuri jaoskonna on läinud kevadel lõpetanud K a r l T r e u m a n n (REÜS).

Tartu ülikooli on lõpetanud EÜS:i liige O s v a l d S u l l a , math. ja A r t u r R a a g , math. Viimane on füüsika õppetooli juure jäetud üleaarvuliseks assistendiks.

Teadusliku töö hindamine.

Stud. theol. A l e k s a n d e r A l v e r Tartust on Tartu ülikooli aastapäeval, 12. XII., kiituse osaliseks saanud teadusliku töö eest „Понятие внутреннего чувства в „Кристикѣ чистаго разума“ Канта“.

Tartu ülikooli evakueerimisküsimus

ei ole praegugi lõpulikult mahamaetud: ülikooli asemik prof. Pokrovski on Venemaal ülikoolile „kohta“ kuulamas käinud. Teatava määranil ulatavat vastu tulelikkust on prof. Pokrovski ette-

panekule Ufas (esialgu ruumid) ja Permis (ruumid + kaupmees Meshkovilt 500 tuhat rubla, 10 aasta pääle jaotatud) avaldatud, kuna küsimus on siiski veel lõpulikult otsustamata. Veel peetavat Jekaterinburi, Tveeri ja Voroneshi linna silmas.

Et Tartu ülikooli viimist Permi kiirendada, on Permi linnast saatkond Tartus käinud. Rektor pole aga, ta enese seletuse järele Rishski Vestnikus, mingisugust vastust kellelegi annud.

Evakueerimisküsimus on 13. XI. professorite nõukogus harutusel olnud, millest 59 professorist ainult 20 on osa võtnud. Neist on 17 prof. Permi kolimise poolt hääletanud. Hiljemini on aga selle koosoleku otsuse vastu 29 prof. protesteerinud, uut koosolekut nõudes. On aga kuulda, et see protest ministeeriumis tähelepanemata jäävat, sest ülikooli evakueerimisküsimus olevat antud kõrgemate võimude otsustada.

Tartu sõjatööstuse komitee, milles hulk professorid ja dotsente tegevad, on omal koosolekul 6. det. otsusele jõudnud, et Tartu ülikooli tarbetu äraviimine Venemaa riiklistele ja sõjalistele huvidele õige suurt kahju tooks. Märgekirja ülikooli äraviimise vastu on ka Põhja-Balti Komitee haridusministrile saatnud. Koguni õigeusu vaimulikud on omal maakonna-koosolekul seisukoha võtnud ülikooli äraviimise vastu.

Nagu riigivolinik Dr. J. Raamot päälinnas on kuulnud, olevat haridusminister Tartu ülikooli enneaegse evakueerimise vastu. Tõsisemal korral võivat juttu olla ainult ajutisest evakuatsioonist.

Küsimuse puhul on Eesti poliitiline ajakirjandus õige südilt meie kodumaa kõrgema hariduse huvide eest välja astunud, toonitades, et Tartu ülikool on senni Baltimaa pärisrahvaste töö ja higi rammutatud pinnal võrsunud, neile raskemilgi ajal aateliste eluväärtuste allikaks olnud. Ülikooli rahva seast äraviimine oleks teenimatu haavamine ja umbusalduse avaldamine meie rahvale.

„Birsh. Ved“ on kuulnud, et Tartu ülikooli ära viia tahtmise põhjuseks olevat püüd Saksa korporatsioonide germaniseerivat tegevust halvata! Vaevalt võiks nende omasse kitsasse ringkonda surutut tegevust nii suurelt mõõta!

Loodame, et sõjavälja seisukord jätab kõik need ettevaatlikuse kavatsused ainult niisugusteks.

Peetrilinna Eesti Üliõpilaste Seltside Toimkonna

uueks tegevusalaks on kirjanduse ja õpiraamatute muretsemine sõjavangidele ja haavatuile, pääle hariliku haavatute eest hoolitsemise ja sõjameeste kohta teadete muretsemise.

Õpetatud Eesti Seltsi asi.

Praegu Saksa rahvuslike lüaldajate tuulte alune „Õpetatud Eesti Selts“ valis 5. XII. s. a. omaks esimeheks „rüütlimõisa omaniku“ hr. A. v. Rothi, kelle teadusliku tegevuse kohta ei lubanud koosolekul sõna võtta ta soovitaja, Õpetatud Eesti Seltsi sekretär Ottow, Dr. O. Kallase sellekohase küsimise pääle.

Nagu hiljemini kuulda, jätnud ülikooli professorite nõukogu selle valimise kinnitamata.

Siin kohal tähendame, et Õpetatud Eesti Seltsi liigeteks juba mõnda aastat enam eestlasi ei võeta (1912. a. kukutati sakslaste poolt läbi muude seas mag. V. Grünthal ja cand. J. Aavik!).

Praegu on Õpetatud Eesti Seltsi liigeteks mõned akadeemilise haridusega eestlased, kes aga vähemuses on.

Toimetusele saadetud kirjad.

Bergmanni Abiraha Valitsuse uueaasta õnnesoovide üleskutse 1915

(Päämõtted.)

Praegusel raskel ajal on iseäranis meie õppival noorsool kõige rohkem raskusi kanda, mis mõnelgi korral noorte tervise ja tahtejõu eluksajaks murravad. Seda ei tohi aga lasta sündida — see oleks tunduv kaotus meie noorele ja nõrgale haridusele, mille huvisid me peame silmas pidama raskemiski oludes.

* * *

Bergmanni Abiraha aruanne 1. nov. 1914 kuni 31. okt. 1915 a.

(Kokkuvõte.)

Üleüldine arvete seis 31. oktoobril
1915 a.

Aktiiva

Kassa arve 30 rbl., väärtpaperite arve 8840 rbl., debitoride arve 25,540 rbl. 73 kop., T. Vast. Kredit-Ühis. arve 48,350 r. 48 k., kursivahe arve 290 r., T. Eesti Laenu-Hoju Ühis. arve 2273 r. Kokku 85,324 r. 21 k.

P a s s i v a :

Bergmanni kapital 500 r., „Eesti eide“ kapital 5000 r., üleüldised summad 6088 r. 28 k., õnnesoovi rahad 7194 r. 88 k., Tõnissoni abiraha 1017 r. 76 k., Tõnissoni puutumatu kapital 350 r., Eesti laenuasutuste kapital 631 r. 50 k., H. Mari gensi kapital 200 r., T. Nälgi kapital 59,790 r. 99 k., T. Nälghaua korraspidamise kapital 2277 r. 80 k., X. X. kapital 2273 r. Kokku 85,324 r. 21 k.

L ä b i k ä i k ü k s i k u t e k a s s a d e j ä r e l e .

I. Ü l e ü l d i s e d s u m m a d .

1. nov. 1914 oli sularahas 153 r. 57 k., laenudes 5771 r. 68 k. Aruande aasta jooksul sisse tulnud: 1) kingitustena: Rapla Laenu ja Hoiu-Ühisus 10 r., „Noor Eesti“ 4 r., Dr. H. Lohk 20 r., O. Jõks'i korjandus 12 r. 2) protsentidest 490 r. 10 kop. 3) laenusid tagasi maksetud 25 r. 40 k. 4) õnnesoovide rahade arvelt üle toodud 47 r. 10 k. Summa 608 r. 60 k.

Välja on läinud:

1) ilma prots. laenudeks: Ed. Elken (Tartu kooliõp. kauband. kool) 25 r., Joh. Madisson (Petrogradi konservatoorium) 40 r., Julius Mark (Helsingi ülikool) 120 r., Ed. Lillak (Tartu reaalkooli ekstern) 40 r., Henr. Visnapuu 25 r., Aug. Nusberg (Valga kooliõp. üh. kauband. kool) 20 r., O. Karin (kunstiopilane) 12 r., A. Tooming (Petrogradi „Pokrovsky“ keskkooli kurs.) 60 r.

2) kulu arvel 95 r. 15 k., 3) tagasimaksuta summade arvel („Eesti eide“ kap. ja X. X. kapit. prot.) 303 r. 65 k. 4) protsentidest J. Tõnissoni abiraha arvele üle kantud 21 rbl. 37 kop. Summa 762 r. 17 k. Laenude all seisab endistega kokku 6088 r. 28 k.

II. Õ n n e s o o v i d e r a h a a r u a n n e .

1. nov. 1914. a. oli sularahas 284 r. 78 k., laenudes 6317 r. 95 k. Aruande aasta jooksul on õnnesoovide raha sisse tulnud 805 r. 25 k. Laenusid tagasi maksetud 397 r.; summa 1202 r. 25 k. Välja on läinud: Ilma protsendita laenudena on saanud: käsitöö- ja põllutöö õpilased: Anni Pulk, Helsingi käsitöö kool, 50 r., Julia Kriis, M. Raamoti põllutöökool, 40 r., S. Hurt, Mustiala põllutöökool 75 r. J. Koppel, Petrogradi

agron. kursust. 40 r. Muusika õpilased: Ants Marmor Petrogradi konservat. 50 r. R. Peenema, sääls. 50 r. C. Kreek, säälsamas 80 r. P. Laja, Tartu Grivingi muusikakool 25 r., R. Gnadenteich, säälsamas 20 r., E. Kirsch, säälsamas 40 r.; Elise Kevend, Petrogradi näitekunsti kool 40 r. Kunstiõpilased: J. Vahtra, Petrogradi Keiserl. kunstikool 75 r. A. Kilgas, Petrogradi Stieglitzi kunstikool 50 r. A. Pulst, Riia kunstikool 50 r. J. Riis, Petrogradi kunstikool 25 r., Elsa Bergström, Petrogradi Keiserl. kunstik. 40 r. B. Thomasberg, Tallinna kunsttööstuse kool 30 r. Üliõpilased: Th. Rõuk, Varssavi ülikool 30 r. M. Puru, Helsingi ülikool 80 r. J. Mühlmann, säälsamas 30 r. E. Simtmann, Riia politehnikum 11 r. P. Kitzberg, Tartu ülikool 31 r. 2) Kingitustena: (osalt kinkijate määrusel): Eesti Kirjand. Seltsile 50 r. puudust kannatavate kirjanikkude ja kunstnikkude aitamiseks ja 100 r. vanavara väljaandmise kapitali hulka; Eesti Tütarl. Keskkooli hääks 13 rbl. Punasele Ristile 2 r. 3) Teistele arvetele üle viidud 48 r. 10 k. Summa 1175 r. 10 k. Ülejääk mis pea kõik ära on määratud) 31. okt. 1915. a. on 311 rbl. 93 kop. Laenude all seisab endistega kokku 6882 rbl. 95 kop.

III. T õ n i s s o n i a b i r a h a.

1. novembril 1914. aastal oli kassas 47 rbl. 39 kop. laenudes 948 r. Aruande aasta jooksul sisse tulnud: 1) Õnnesoovi rahade alt (kinkija määrusel) 1 rbl. J. Tõnissoni puutum. kap. prots. 21 r. 37 k. 2) Laenusid tagasi maksetud 45 r. Kokku 67 rbl. 37 kop.

Välja läinud laenudena: Hans Sossile, Tartu ülikool 35 r., Hendr. Visnapuu, abitur. 15 r., Aleksander Kristjan, Tartu realkool 15 r., Rurik Reinvald, Kokemäe põllutöökool 20 rbl. Kokku 85 rbl.

Ülejääk 31. okt. 1915. a. 29 r. 76 kop. Laenude all seisab endistega kokku 988 rbl.

IV. E e s t i l a e n u a s u t u s t e k a p i t a l.

1. nov. 1914. a. oli raha 6 rbl. 50 kop., laenudes 525 r. Sisse tulnud: Tartu Vastast. Kredit Ühisusest 100 rbl. Välja läinud laenuks Balder Thomasberg'ile, Tallinna kunsttööst.-koolis 45 r. Ülejääk 31. okt. 1915. a. 61 r. 50 k. Laenudes seisab endistega kokku 570 rbl.

V. H. M a r g e n s i k a p i t a l.

1. nov. 1914. a. oli raha 72 rbl. 50 kop., laenudes 127 r. 50 k. Sisse tulnud laenu tasuks 20 r. Välja läinud Armanda

Peikerile 10 rbl. ja Linda Rebasele 10 rbl., mõlemad Margensi kaubanduskoolist.

Ülejääk 31. okt. 1915. a. 72 r. 50 k. Laenudes seisab endistega kokku 127 r. 50 k.

VI. T ö n i s N ä l g i k a p i t a l.

1. nov. 1914. a. oli sularahas 45,551 rbl. 41 kop. Väärt-paberites 4755 rbl., laenudes 6854 rbl. Sisse on tulnud: 1) väärtpaberite müügist 1500 rbl. 2) protsentidest 2653 rbl. 23 kop. Kokku 4153 r. 23 k.

Välja on läinud: 1) ilma prots. laenudena: Tartu ülikool: Arnold Sihver 150 rbl., Arnold Liin 100 r., Harry Saebelmann 100 r., Heinr. Reichenbach 50 r., Jaan Roos 100 r., Adolf Vöölmann 125 r., Hans Kubu 150 r., Villem Ernits 150 r., Johan Varik 50 r., Karl Frisch 75 r., Johannes Lauri 100 r., Johan Jans 75 r., Johan Leppik 100 r., Jaan Rosenthal 175 r., Jaan Kangro-Pool 150 r., Viktor Kauger 100 r., Hans Kruus 50 r., Ferd. Leinbok 75 r., Johannes Simtmann 75 r., Viktor Neggo 50 r., Johan Järv 50 r., Eduard Kaar 25 r., Hans Sossi 50 r., Hendrik Bekker 25 r., Hans Männik 50 r., Mihael Ostrat 50 rbl., Amalie Krims, kõrg päd. hist.-fil. kursused Tartus, 50 r., Mihail Kreis, Tartu veterin. instit. 50 r.; Riia politehn.: Hermann Kopvillem 50 r., Reinh. Janson 125 r., Jaan Kopvillem 150 r., Georg Oselein 100 r., Martin Sander 150 r., Eduard Hanschmidt 150 r., August Kerem 50 r., Hans Pillov 50 r.; Peter Tauk, Petrogradi mäeinstit., 100 r., Joh. Ungerson, kõrgem. põllut. kursus., 50 r., Petrogradi ülikool: Johannes Tammist 150 r., Oskar Lövi 125 r., Anton Nõmmik 50 r., Martin Kand 150 r., Emma Laosson 100 r., Elsa Lell 50 r., Hans Roos 50 r., Timoteus Grünthal 25 r.; Aug. Kilgas, Petr. arhäoloogia instit. 30 r., kokku 4030 r. 2) Kulu arvel 107 r. 65 k. Ülejääk 31. okt. 1915 — 45,576 r. 99 k. Väärt-paberites kursi järele 3330 r. Laenudes endistega kokku 10,884 r.

VII. T. N ä l g i h a u a k o r r a s p i d a m i s e k a p i t a l.

Saldo 1. nov. 1914 — 2164 r. 74 k. Protsentidest sisse tulnud 113 r. 06 kop. Saldo 31. okt. 1915 — 2277 r. 80 k.

Tähendused. I. B. A. tegevust revideerisid suuremate kin-kijate ja Tartu haridusliikude jalaenuasutuste asemikud 14., 16. ja 18. novembril, ja leidsid, et arved õigesti on peetud, väärt-paberid ja puhas raha olemas. Abisoovisid on — revidentide otsuse

järele — Abiraha valitsus „otstarbekohaselt saadaval olnud teadete põhjal erapooletult oma parema tundmise järele täitnud“. Et aga siiski mõnelpool usaldamattust ja nurinat Abiraha valitsuse vastu on olemas, mis Abiraha tegevusele kahju toob, soovivad revidendid, et korraldus Nälgi kapitali asjus, mille kohta üliõpilastel harutused käimas, võimalikult pea teoks tehtaks.

2. Toetuste jagamist toimetatakse kaks korda aastas: märtsis ja septembris. Sooviavaldused ühes lähemate teadetega (haridusekäik, rahaolud, edasisaamine õppimises jne.) saadetakse B. A. juhataja O. Kallase nimele (postkast 147) mitte hiljemalt kui 1. veebr. ehk 1. sept.

3. Nälgi kapitalist võivad laenu saada ainult Petrogradi, Riia ja Tartu üliõpilased. Sooviavaldused sama ajani adv. K. Partsi nimele (Küüni uul. nr. 1) Üliõpilaste ühenduste kaudu sisseantavid sooviavaldusi oodatakse kunni 15. veebr. ehk 15. septembrini. Teadetelehti, mida Nälgi kap. laenutahtjail täita tuleb, saab K. Partsil.

Abiraha valitsuse liikmed on: M. Hurt, J. Jõgever, O. Kallas, H. Koppel, K. Parts, V. Reiman, J. Tõnisson.

B. A. v a l i t s u s.

Bergmanni Abiraha usaldusmehed, kes uueaasta õnnesoovi rahasid vastu võtavad ja edasi toimetavad:

Baltiskis: E. Kuill apt. ja I. Pillmann.

Haapsalus: organist Aug. Tamberg.

Harglas ja Valgas: Dr. A. Mõttus

Helsingis: õp. A. Nigol, Dagmarink. 13; Ed. Teiter, Lapinlahdenk. 3.

Kroonlinnas: J. Soodla, Мал. Екат. 12, кв. 4.

Kullamaal: köster H. Anniko.

Kuresaares: „Hääle“ ja „Saaremaa“ talit., loomaarst J. Ainson, instruktor H. Lauri.

Laiusel: õp. J. Kõpp.

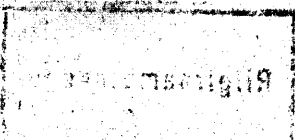
Lihulas: köster G. Anniko.

Marienburgis: kooliõp. A. Laan.

Märjamaal: loomaarst M. Treumann.

Mõisakülas: apteker E. Saava.

Moskvas: J. Boesberg, Каланчевск. д. 19 ja T. Karro, Селезенвская 4.

Mustvees: A. Peterson, linnakooliõp.

Narvas: „Meie Elu“ ja „Uue Lehe“ toim., M. Leinbaum, Вокзальн., oma maja, V. Otter, väikekauplejate-ühisuses.

Nuustakul: V. Jentsoni aptek, G. Vulff.

Paides: ehitusm. J. Mamberg ja raamatup. J. Rand.

Pärnus: „Meie Kodumaa“ ja „Postimehe“ toim., A. Klein.

Petrogradis: „Pealinna Teataja“ toim. Екатер. кан. 29.

Pihkvas: arst G. Reimann, apt. J. Rosenberg.

Pilistveres: õp. B. Steinberg.

Põltsamaal: Pauline Michelson, hambaarst ja proua A. Peterson.

Rakveres: P. Sepp, Kreditühisuse asjaajaja ja kuldsepp H. Stahlberg.

Riias: adv. A. Hellat, Troonipärija bulvar 25.

Suure-Jaanis: Dr. J. Männik.

Tallinnas: „Päevalehe“, „Ristirahva Pühapäevalehe“, „Tallinna Teataja“ ja „Talu“ toimetus, õp. R. Hurt, Tatari uul. 21-b, pr. A. Karlson, Harju uul. 35, Gustav Lanekorb, Kollases uul. 10, pr. E. Lender, Suure Karja uul. 13, not. J. Linnamägi, Suure Karja uul. 9, apt. H. Saat, S.-Tartu maantee 72, J. Veski Liivalaia uul. 22.

Tartus: „Käsitöölehe“, „Põllutöölehe“, „Postimehe“ ja „Ühispilaste Lehe“ toimetus, Lill ja Hakkaja apt., Helene Gross, Rüütli uul. 23 raamatukaup., neiu Miina Hermann, Kivi uul. 73, pr. Dr. A. Kengsepp, pr. A. Lõhmus Reformis, J. Riomar Laenu-Hoiu-ühisuses, Dr. A. Schulzenberg, Kreditühisuses, K. E. Sõõti raamatukaupl.

Toris: M. Ollino.

Tsarskoje Seloos: M. Kask, Екат. аптека.

Türis: vabrikuametr. I. Strandberg.

Valgas: „Postimehe“ raamatuk., H. Hellat Kreditühisuses ja F. Mikkelsaar, kooliõp.

Viljandis: „Sakala“ toim., H. Leokese raamatuk., Dr. M. Nõges ja pr. Dr. Soosaar.

Volmaris: ins. O. Raudsepp.

Võrus: „Võru Teataja“ toim., velšker A. Daniel, not. R. Gabrel, kaupmees J. Mõttus ja G. Taevere.

Bergmanni Abiraha Valitsus.
Tartus, Jõulu-kuul 1915.

Vastutav toimetaja ja väljaandja mag. V. Grünthal.

Tegev toimetus: V. Ernits, H. Karro, A. Reben.

Riigiraamatukogu

Keeleline Kuukiri

Toimetaja ja väljaandja **Joh. Aavik.**

Jimub 8 numbrit aastas.

Hind aastas postita 1 rbl., postiga 1 rbl. 30 kop., poolaastas postita 50 kop., postiga 65 kop. Üksik number 15 kop. Tellimine ja kirjavahetus „Postimehe“ talituse adressil — Tartus, Vene keeli: г. Юрьев, конт. г. „Постимес“.

„Keeleline kuukiri“ sisaldab: pikemid kirjutusi keeleküsimuste ja vähemid märkusi kõiksugu keelevigade, nähtuste ja iseäralduste kohta, raamatute keelelisi arvustusi ja ka ilukirjandust.

Esimese kaksiknumbri (nr. 1—2) sisu: Joh. Aavik, „Keelelise Kuukirja“ siht ja laad. — Joh. Aavik, Lühemad paljuse osastavad kahesilbilistest tüvedest. — Juhani Aho, Sügise torm. — V. Grünthal, Kaks tuletusliidet. — V. Ernits, Etümoloogilised märkused. — J. Aavik, Mõned uued sõnad. — Joh. Aavik, Mõtteterad keeleuuendusest. — J. Aavik, Üleskutse ankeediks. — Joh. Aavik, Üleskutse (kas ‚keelata‘ või ‚keelda‘?). — Antineologus, Keeleuuenduse vastase aforismid. — Joh. Aavik, „Keelelise Kuukirja“ õigekeelsus. — Joh. Aavik, Kuidas keeleuuendusele vastu tullakse (J. Jõgeverile ta arvustuse puhul J. Aaviku „Eesti rahvusliku suurteose keele“ üle). * * * Mõnesugused märkused.

Teise kaksiknumbri (nr. 3—4) sisu: Joh. Aavik, Kaks-teist teesi. — Joh. Aavik, Lühendatud laused. — V. Ridala, Mis tüvesena essiivi tarvitada? — J. Semper, Ainsuse sisseütlev. — Joh. Aavik, Kahesilbiliste verbide kolm päaliiki. — Joh. Aavik, Põhjused, miks keeleuuendusele vastu ollakse. — Friedbert Tuglas, Võhiku mõtted I. — Joh. Aavik, Aine, stiil, keel. — Joh. Aavik, Mõtteterad keeleuuendusest — Antineologus, Hoiatus keeleuuendajaile. — Joh. Aavik, Kimp uusi sõnu. — Keelelised arvustused: D'Annunzio „Süütu“ V. Ridala tõlkes; F. Tuglas, Liivakell; O. Luts, Kirjutatud on; R. Reimann, Lambi valgel; Fr. Tuglas, Felix Ormusson; M. Kampmann, Eesti Kirjanduseloos põhjooned II; Jack London, Mere Hunt (Parktal'i tõlkes). Vastused ankeedile. — Mõnesugused märkused. — Lugijaile toimetuse poolt.

Kolmas kaksiknumber (nr. 5—6), sisu: Joh. Aavik, Aja-kirjandus ja keeleuuendus. — Lauri Kettunen, Murde ütlus, mis ei tohiks kaduma minna. — V. Ridala, Kas d või t partitiivi lõppuna. — Joh. Aavik, Kahesilbiliste verbide kolm päaliiki. — V. Ernits, Keeleuuendusvõitluse hingeelulised põhjooned. — Vastused ankeedile ja toimetuse järeisõna. — Mõnesugused märkused. — Toimetuse poolt.

„Üliõpilaste Leht”

ilmub 8 korda õpiaastas, 4 numbrit semestris.

Tellijimishind:

aastas ühes postikuludega 150 kop., üksik number 25 kop.

Adress: Юрьев, Лифл., „Noor-Eesti.”

Toimetuse kättesaadavused:

igal teisip. ja reedel „Noor-Eesti“ ruumides, Tartus, Rüütli uul. nr. 4.
